

Ihmisoikeuskeskus

Vammaisten henkilöiden oikeuksien
toteutuminen arjessa – yhteenveto
verkkokyselyn tuloksista

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Johdanto

- Ihmisoikeuskeskus (IOK) toteutti verkkokyselyn yhdessä vammaisfoorumi ry:n kanssa keväällä 2018.
- Tavoite: selvittää, miten YK:n vammaisyleissopimuksen oikeudet toteutuvat vammaisten henkilöiden arjessa.
- Tiedonkeruu vammaisten henkilöiden omakohtaisista kokemuksista liittyen heidän oikeuksiensa toteutumiseen on keskeinen osa IOK:n lakisääteistä tehtävää seurata vammaisyleissopimuksen toimeenpanoa Suomessa.
- IOK käyttää tuloksia myös laajemmin tietoisuuden lisäämiseksi vammaisten henkilöiden oikeuksista yhteiskunnassa.

Taustamuuttajat (1/2)

- Kokonaisvastaajamäärä: 1525
- Ikäryhmät: alle 24 (11%), 25-44 (33%), 45-64 (41%), yli 64 (16%)
- Sukupuoli: nainen (63%), mies (36%), muu (1%)
- Äidinkieli: suomi (88%), ruotsi (7%), viittomakieli (3%)
- Työelämästatus: eläke (48%), osa-aikaeläke (16%), työssä (15%), opiskelija (8%), työtön (7%)

Taustamuuttajat (2/2)

- Asumismuoto:
 - puoliso/avopuoliso ja/tai lasten kanssa (50%), vanhempien, isovanhempien tai muun sukulaisen tai ystävän kanssa (12%), yksin avustajan avustamana (10%), ryhmämuotoisesti (7%)
- Vammaryhmä:
 - Fyysinen vamma (37%)
 - Kehitysvamma (13%)
 - Aistivamma (11%)
 - Neuropsykiatrinen erityisvaikeus (11%)
 - Kognitiivinen vamma (11%)
 - Viittomakielisyys (3%)
 - Muu vamma (14%)

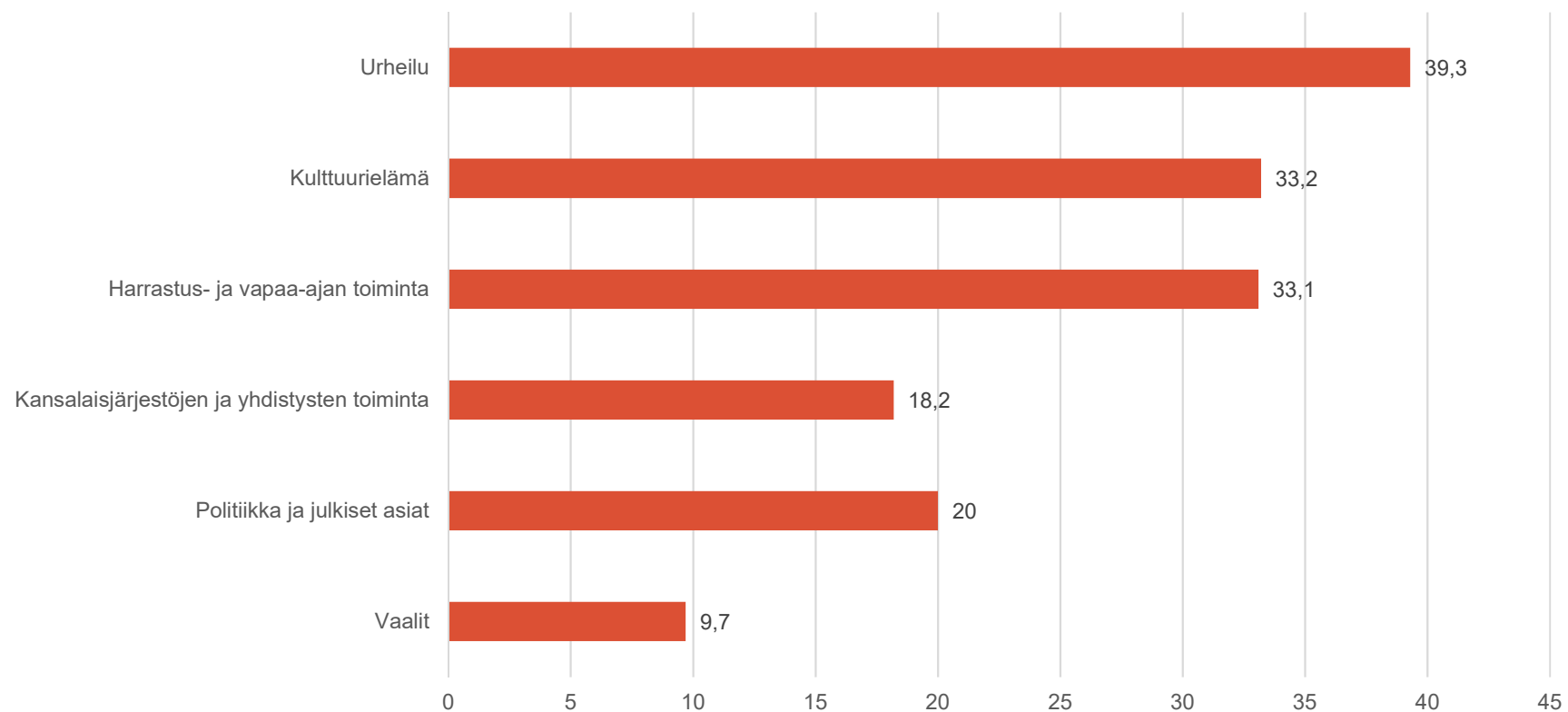
Metodologia

- Verkkokyselystä tiedotettiin suljetusti Vammaisfoorumi ry:n ja sen jäsenjärjestöjen sähköpostilistoilla.
 - Tarkoituksena tavoittaa kohderyhmä. Vastausmäärä erinomainen.
 - Edustava otos? Tavoittiko haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt?
- Vastaaminen omatoimisesti tai henkilökohtaisen avustajan avustamana.
 - Vastaamismahdollisuus tarjolla myös puhelimitse.
- Vastauksista karsittiin keskeyttäneet ja ilmeisen perusteettomat vastaajat.
- Vastaukset analysoitiin valikoitujen taustamuuttujien mukaan SPSS-ohjelmalla.

Osallistuminen (1/2)

Osallistuminen huonosti tai melko huonosti (%)

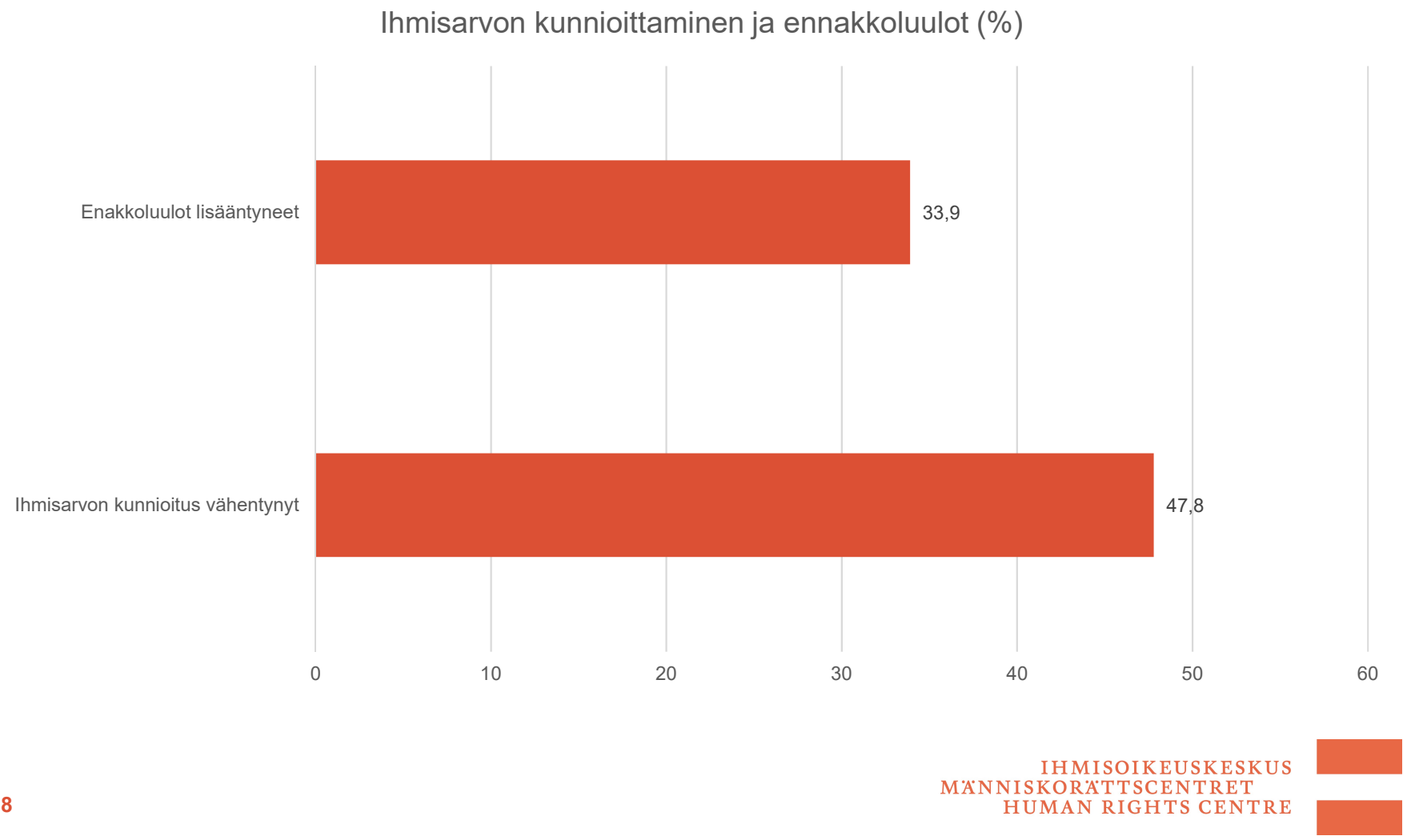

Osallistuminen (2/2)

- Alle 25-vuotiaat erottuvat selvästi muista:
 - Kokevat voineensa osallistua muita huonommin, mutta samaan aikaan ovat myös vähiten kiinnostuneita osallistumaan esim. äänestämiseen, politiikkaan tai järjestötoimintaan.
 - Kiinnostuneita harrastustoiminnasta, kulttuurista ja urheilusta, mutta eivät koe voivansa osallistua siihen kovin hyvin.
- Kehitysvammaisten osallistuminen muita vammairyhmiä huonompaa.
- Naiset kokivat miehiä useammin, että he olivat voineet osallistua niin kulttuuri- kuin urheilutoimintaan huonosti tai melko huonosti.

Ihmisarvo ja ennakkoluulot (1/2)

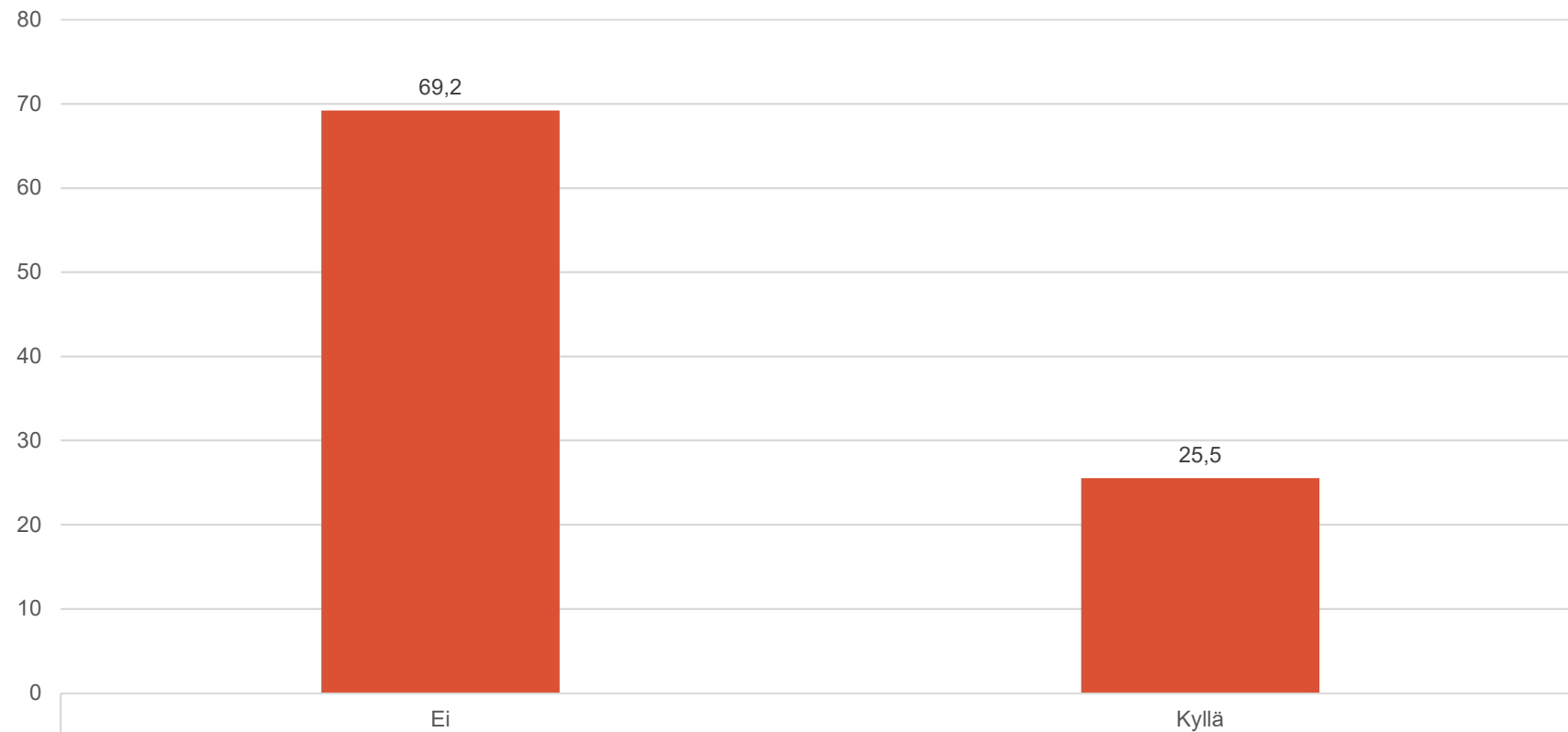
Ihmisarvo ja ennakkoluulot (2/2)

- Alle 25-vuotiaalla kaikkein negatiivisimmat näkemykset
- Yli 64-vuotiailla kaikkein positiivisimmat näkemykset
- Miehet kokivat useammin kuin naiset, että vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittaminen on lisääntynyt. Runsas kolmannes miehistä oli tätä mieltä ja naisista noin neljännes.
- Kognitiivisesti vammaiset ja viittomakieliset kokivat eniten ihmisarvon kunnioituksen vähentyneen ja ennakkoluulojen lisääntyneen.

Oikeus elämään (1/2)

Onko oikeuttasi elämään suoraan tai välillisesti kyseenalaistettu? (%)

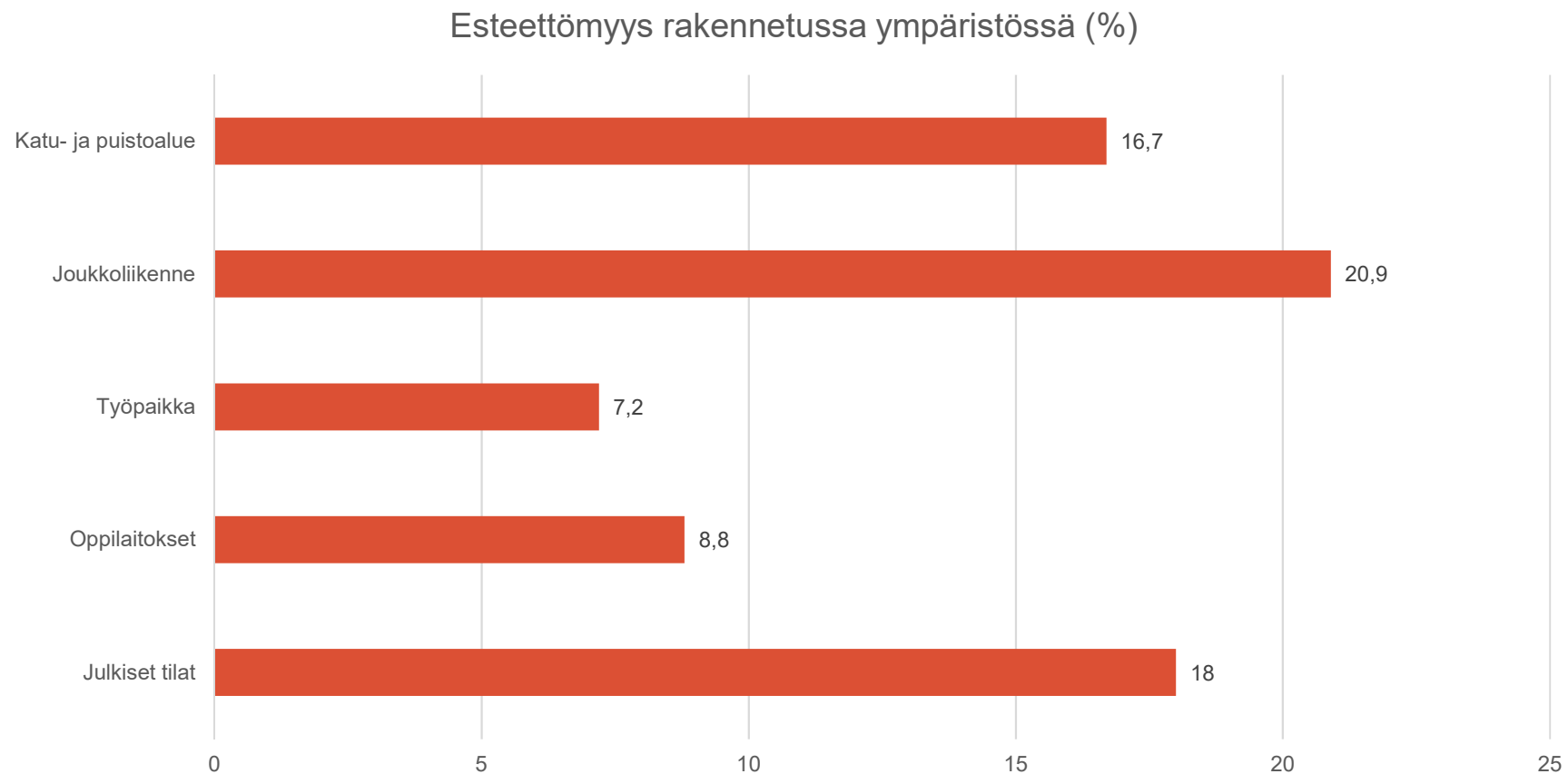

Oikeus elämään (2/2)

- Eniten kyseenalaistamista kokeneet nuorimmat, alle 25-vuotiaat (42%), ja vähiten vanhimmat, yli 64-vuotiaat (16%).
- Neuropsykiatrisesti vammaiset (36%) kokivat muita ryhmiä enemmän, että heidän oikeuttaan elämään on suoraan tai välillisesti kyseenalaistettu.
- Myös kehitysvammaisista (29%) ja viittomakielisistä (29%) monella oli kokemuksia heidän oikeutensa elämään suorasta tai välillisestä kyseenalaistamisesta.

Esteettömyys ja saavutettavuus (1/5)

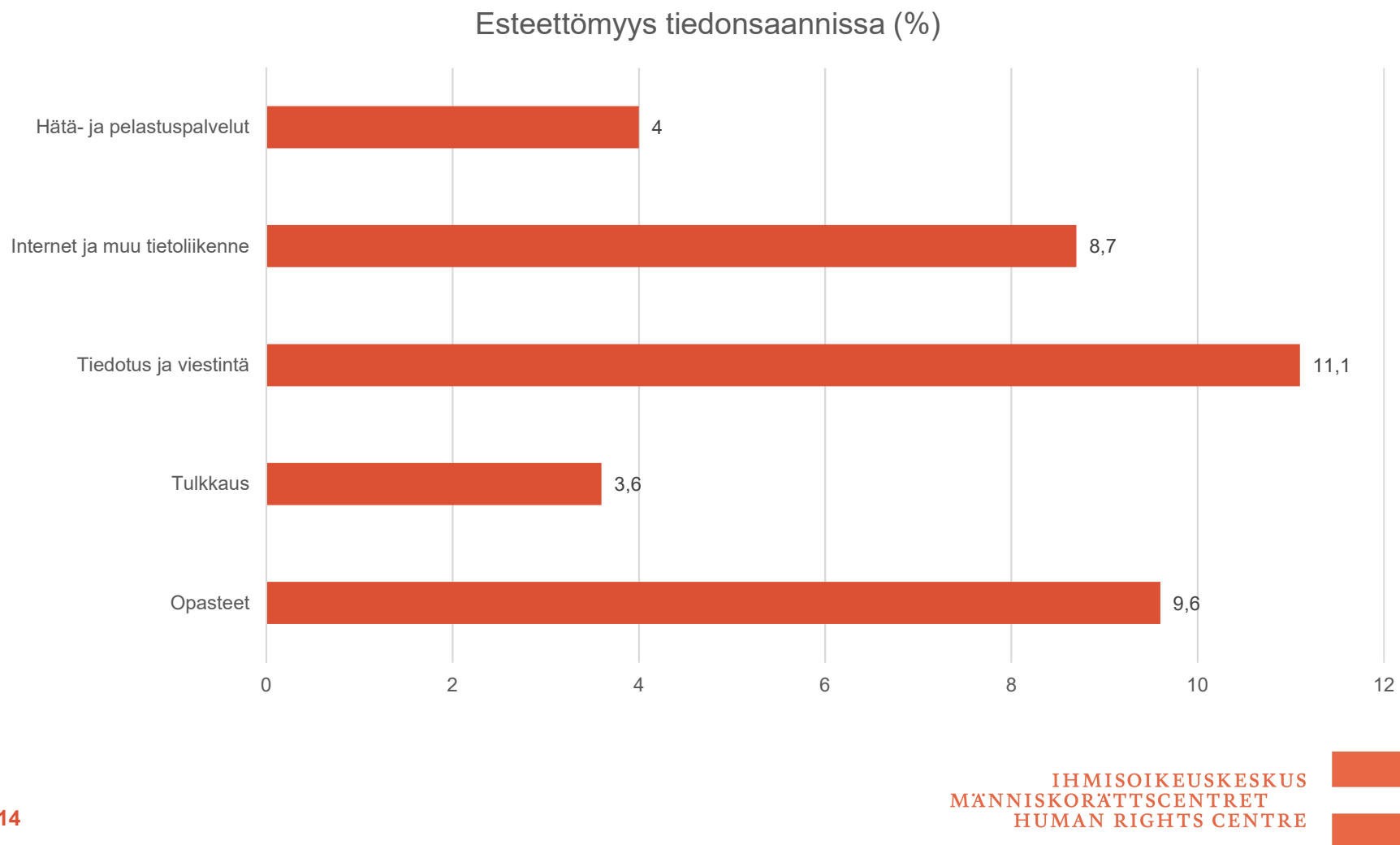

Esteettömyys ja saavutettavuus (2/5)

- Naisilla miehiä enemmän ongelmia esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvissä asioissa erityisesti julkisissa tiloissa, joukkoliikenteessä, katu- ja puistoalueilla.
- Viittomakieliset kokevat muita ryhmiä enemmän ongelmia esteettömyydessä ja saavutettavuudessa julkisissa tiloissa.
- Katu- ja puistoalueilla eniten esteettömyyden ja saavutettavuuden ongelmia vanhemmilla ikäryhmillä (45-64-vuotiaat ja yli 64-vuotiaat).

Esteettömyys ja saavutettavuus (3/5)

Esteettömyys ja saavutettavuus (4/5)

- Tulkkauksessa esteettömyyden ja saavutettavuuden ongelmia olivat kokeneet useimmin alle 25-vuotiaat.
- Kehitysvammaisilla oli selkeästi eniten ongelmia tiedotuksessa ja viestinnässä.

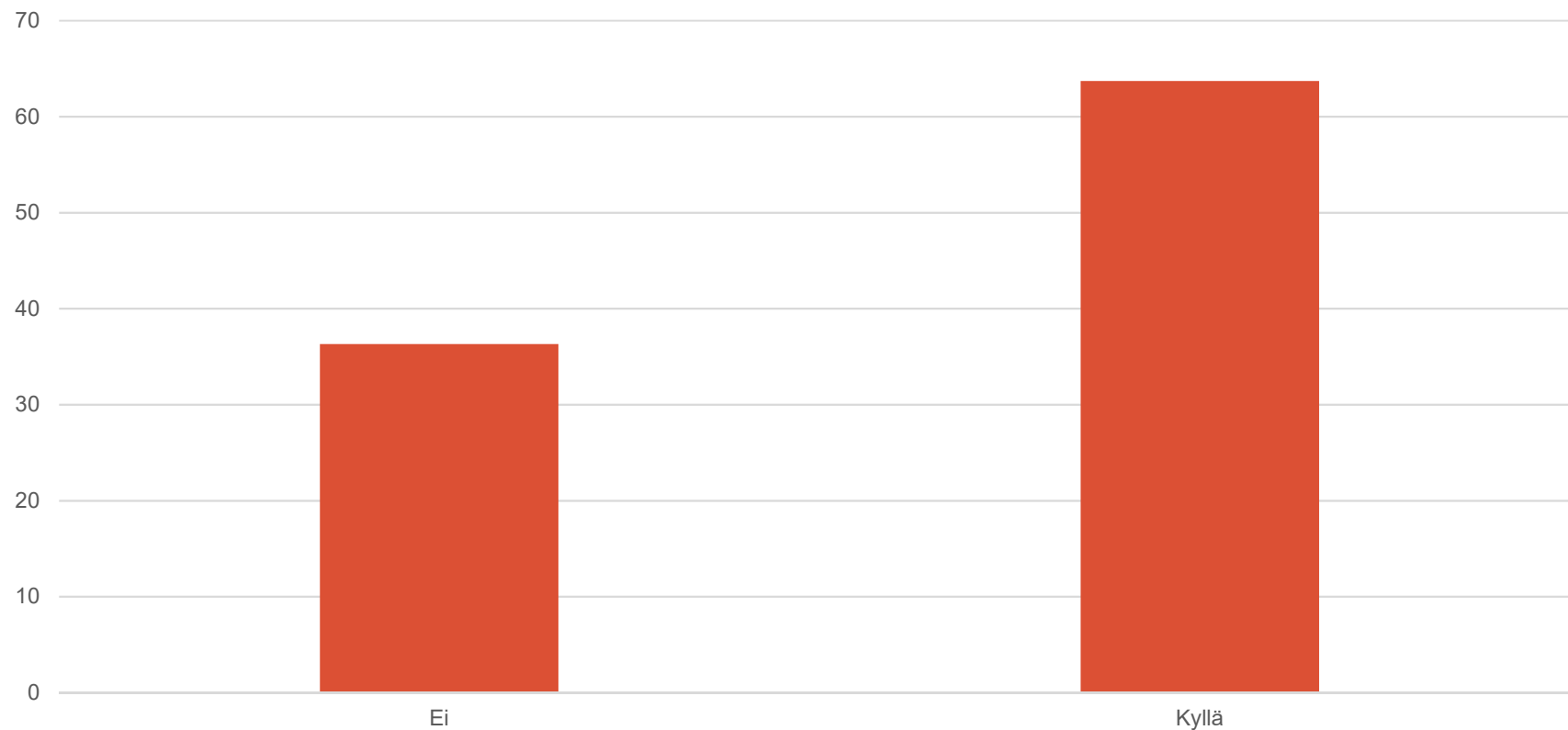
Esteettömyys ja saavutettavuus (5/5)

- Aistivammaiset ja viittomakieliset kokivat selkeästi eniten ongelmia esteettömyydessä ja saavutettavuudessa.
- Seuraavaksi eniten ongelmia kohtasivat 'muulla tavalla' vammaiset sekä fyysisesti vammaiset.

Yleiset vaaratilanteet (1/2)

Tiedätkö, miten toimia yleisissä vaaratilanteissa? (%)

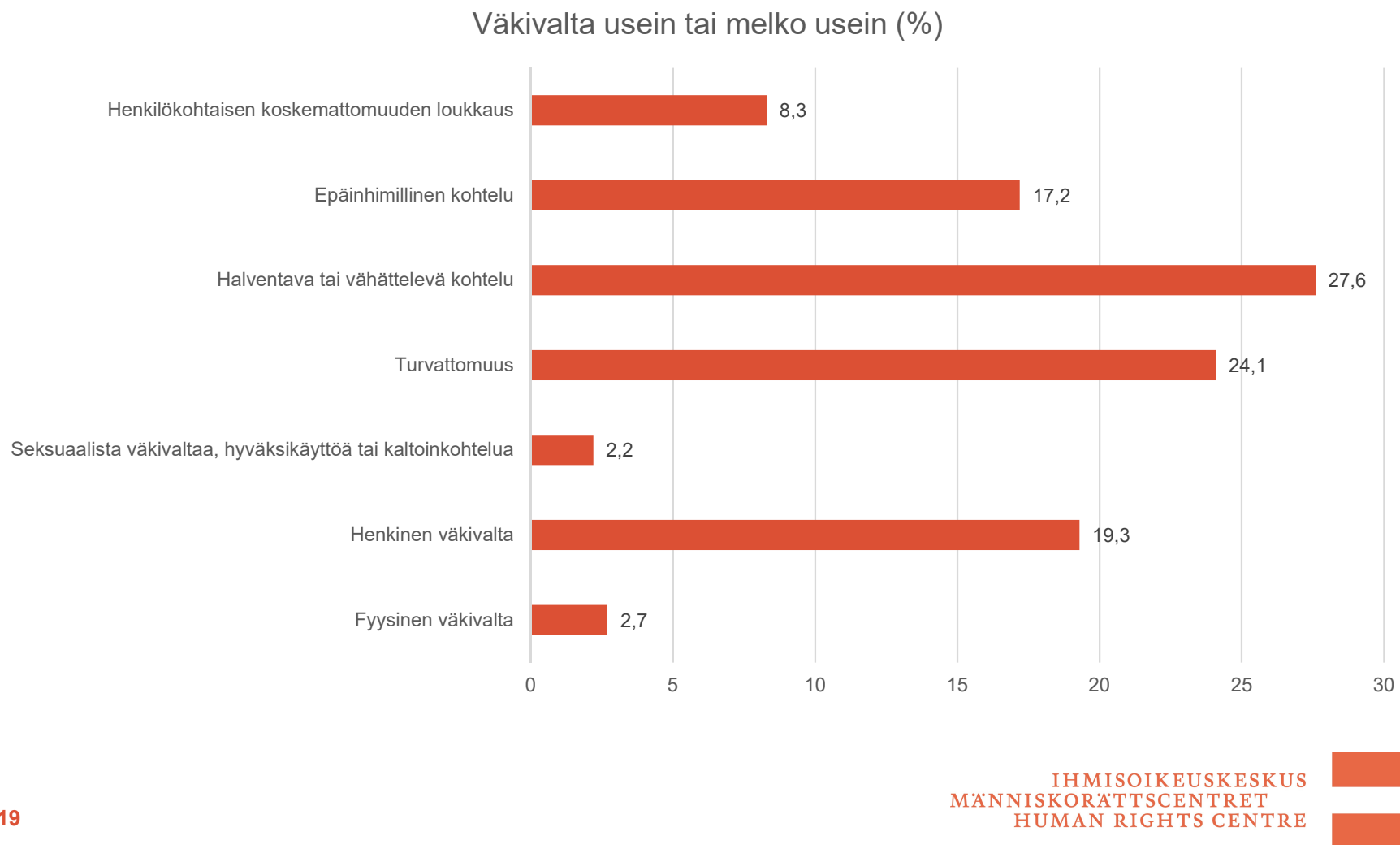

Yleiset vaaratilanteet (2/2)

- Alle 25-vuotiaista noin 60% kertoi, ettei tiedä miten toimia yleisessä vaaratilanteessa.
- Muissa ikäryhmissä noin kolmannes ei tiedä miten toimia.
- Naisten (33%) ja miesten (38%) välillä ei suurta eroa.
- Kehitysvammaisista 60% ei tiedä, miten toimia yleisessä vaaratilanteessa.

Kokemukset väkivallasta (1/3)

Kokemukset väkivallasta (2/3)

- Kaikissa kysytyissä asioissa merkitseviä eroja ikäryhmien välillä siten, että eniten väkivaltaa, hyväksikäyttöä, jne. olivat kokeneet kaikkien nuorimmat ja vähiten iäkkäimmät vastaajat.
- Alle 25-vuotiaat vastaajat olivat kokeneet erityisesti fyysistä väkivaltaa.
- Kehitysvammaiset olivat kokeneet muita vammaryhmiä enemmän fyysistä väkivaltaa.
- Naiset kokeneet kaikkia kysytyjä asioita miehiä enemmän, mutta erityisesti naiset ilmoittivat miehiä useammin kokeneensa henkistä väkivaltaa.
- Henkistä väkivaltaa olivat kokeneet eniten neuropsykiatrisesti vammaiset.

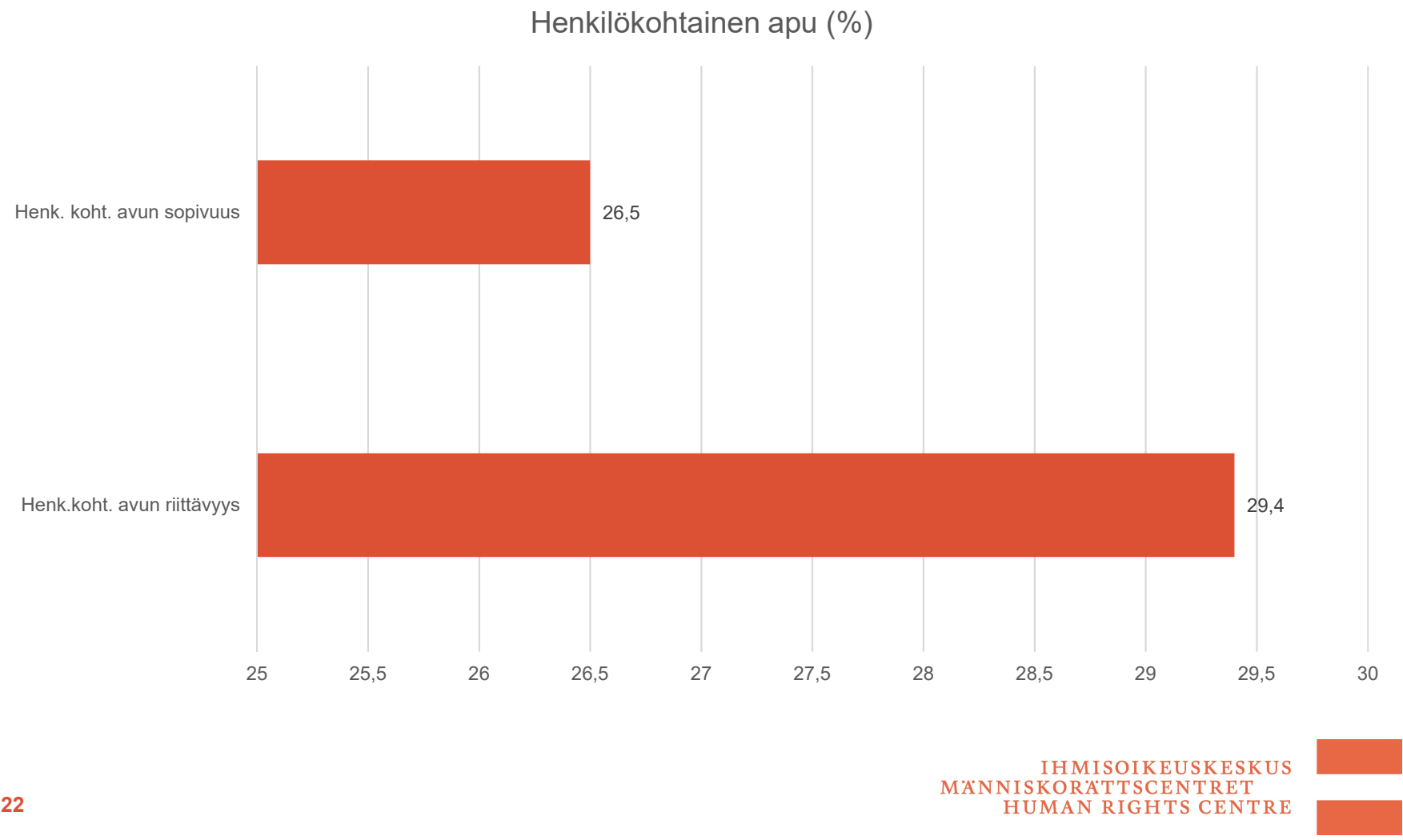

Kokemukset väkivallasta (3/3)

- Seksuaalista väkivaltaa kokeneet eniten neuropsykiatrisesti vammaiset ja kehitysvammaiset.
- Ruotsinkieliset kokeneet turvattomuutta muita kieliryhmiä enemmän.
- Halventavaa kohtelua kokeneet eniten: naiset, alle 25-vuotiaat ja neuropsykiatrisesti vammaiset.

Henkilökohtainen apu (1/2)

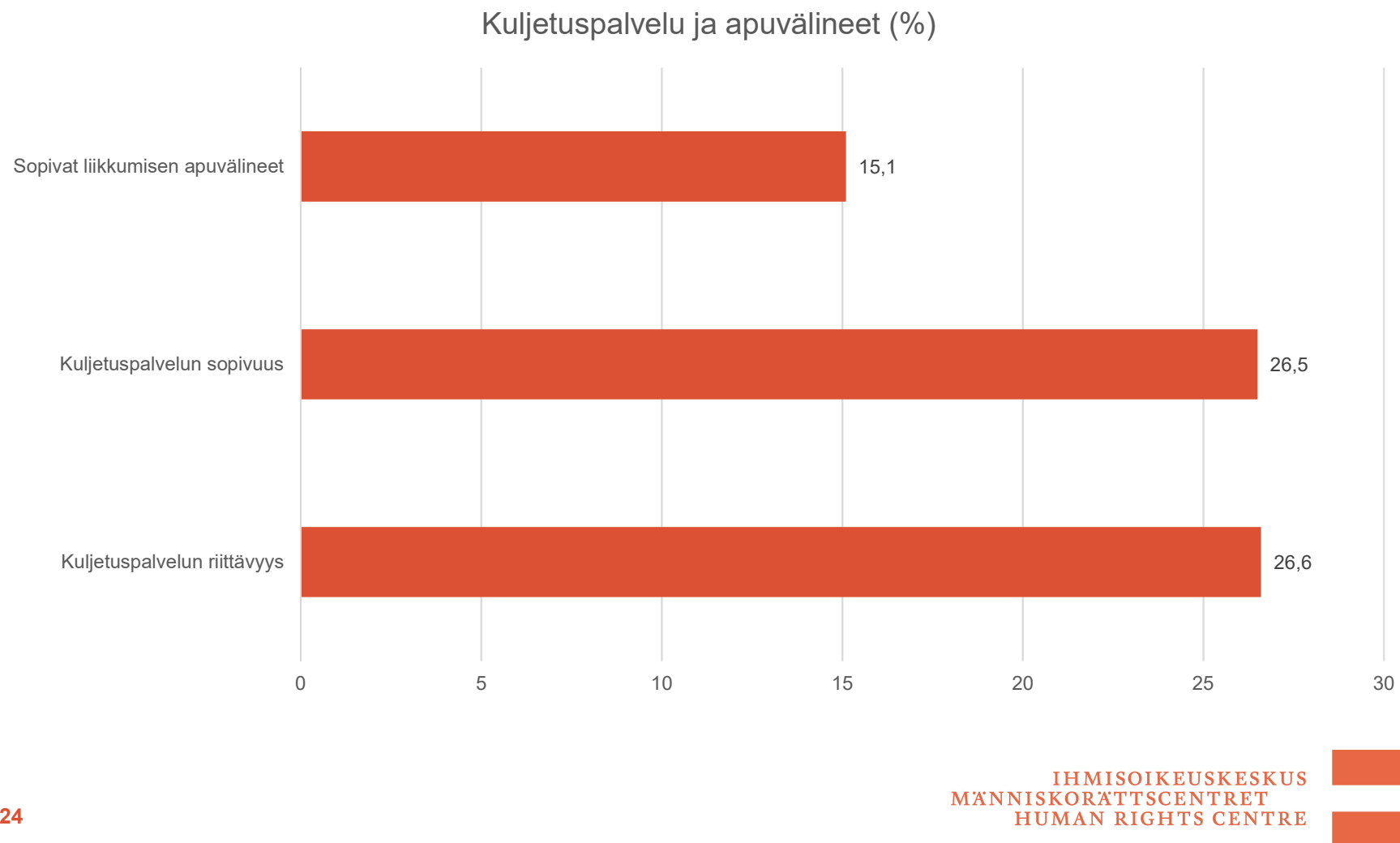

Henkilökohtainen apu (2/2)

- Henkilökohtaista apua kertoi tarvitsevan selvästi eniten alle 25-vuotiaat.
- Alle 25-vuotiaat kokivat muita useammin, etteivät saa riittävästi henkilökohtaista apua.
- Alle 25-vuotiaat kokivat, etteivät saa sitä sopivalla tavalla järjestettynä.
- Fyysisesti vammaiset kertoivat saavansa riittävästi ja sopivalla tavalla järjestettyä henkilökohtaista apua
- Vammaluokista fyysisesti vammaiset (79 %) ja kehitysvammaiset (82 %) tarvitsevat selkeästi eniten henkilökohtaista apua.

Kuljetuspalvelu ja liikkumisen apuvälineet (1/2)

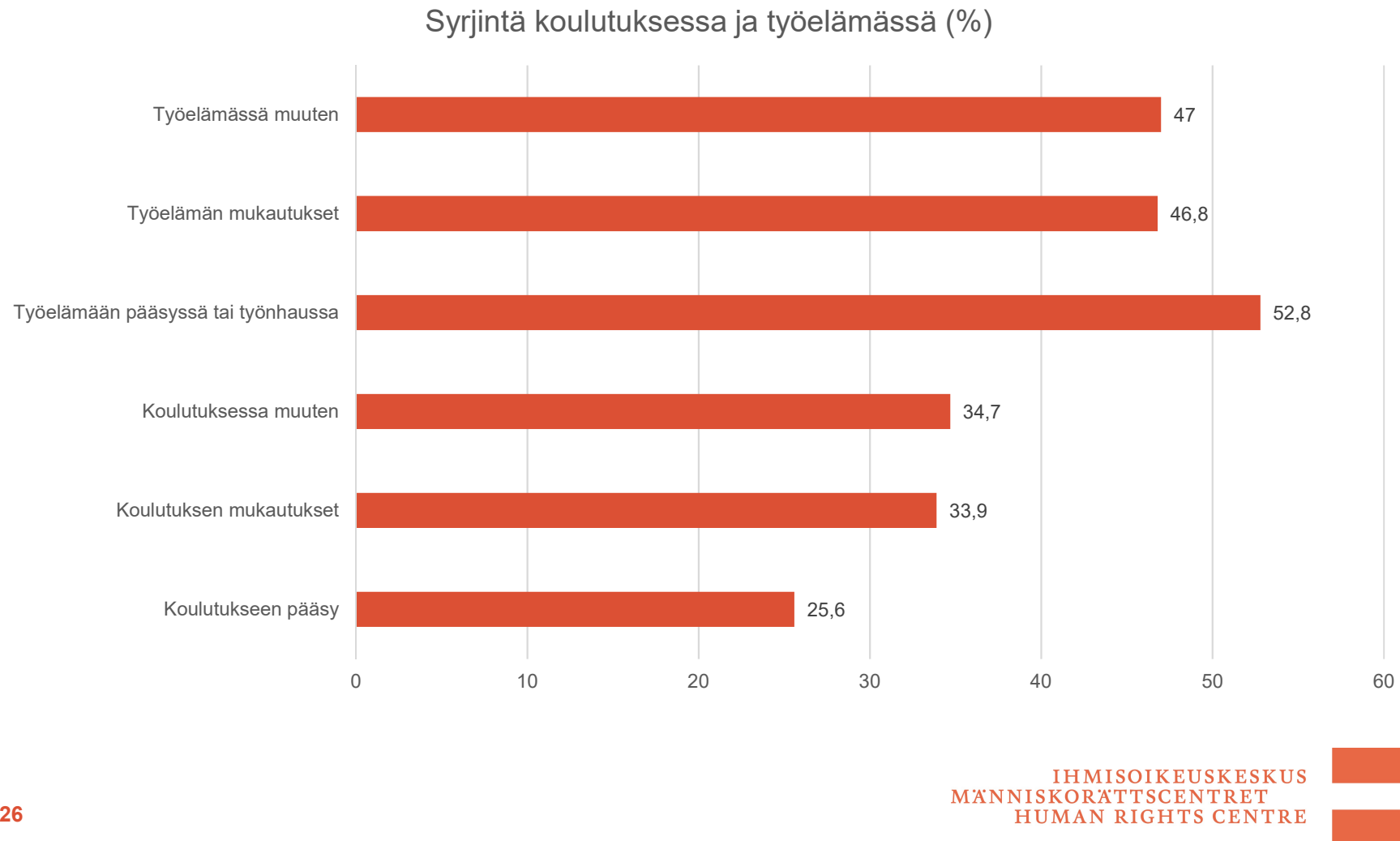

Kuljetuspalvelu ja liikkumisen apuvälineet (2/2)

- Kuljetuspalvelua tarvitsivat kaikkein eniten nuorimmat (alle 25-vuotiaat) ja kaikkein iäkkäimmät (yli 64-vuotiaat).
- Fyysisesti vammaiset ja kehitysvammaiset tarvitsivat eniten kuljetuspalveluita.
- Liikkumisen apuvälineitä tarvitsevat naiset kokevat miehiä useammin, ettei heillä ole itselle sopivia apuvälineitä.
- Fyysisesti vammaisista 80 % raportoi apuvälineiden olevan sopivia.
- Kuljetuspalveluiden riittävyys yhteydessä osallistumisaktiivisuuteen. Mikäli vastaaja on kokenut kuljetuspalvelut riittäviksi osallistuu hän todennäköisemmin yhteiskunnallisiin toimintoihin.

Syrjintä koulutuksessa ja työelämässä (1/2)

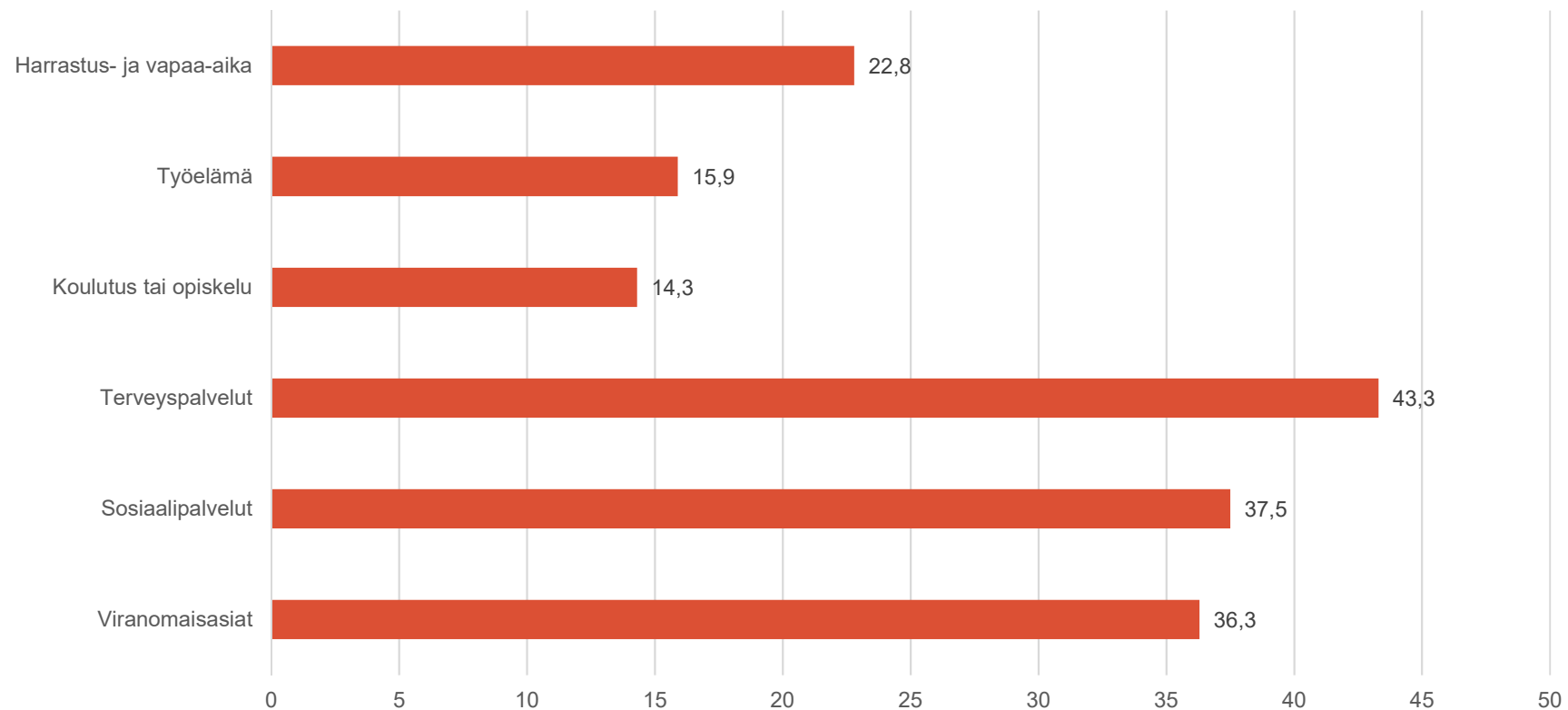
Syrjintä koulutuksessa ja työelämässä (2/2)

- Ei merkittäviä eroja sukupuolen perusteella.
- Eniten kokemuksia syrjinnästä niin koulutuksessa kuin työelämässä on alle 25-vuotialla. Vähiten yli 64-vuotialla.
- Syrjintää koulutukseen pääsyssä kokenut eniten neuropsykiatrisesti vammaiset ja 'muu' vammairyhmä.
- Koulutuksen mukautuksissa syrjintää kokeneet selkeästi eniten kehitysvammaiset, neuropsykiatrisesti vammaiset sekä 'muu' vammairyhmä.
- Viittomakielisistä 41 % kokenut syrjintään työelämäänsä pääsyssä ja työnhaussa.

Syrjintä tiedonsaannissa ja/tai kommunikoinnissa (1/2)

Syrjintä tiedonsaannissa ja/tai kommunikoinnissa (%)

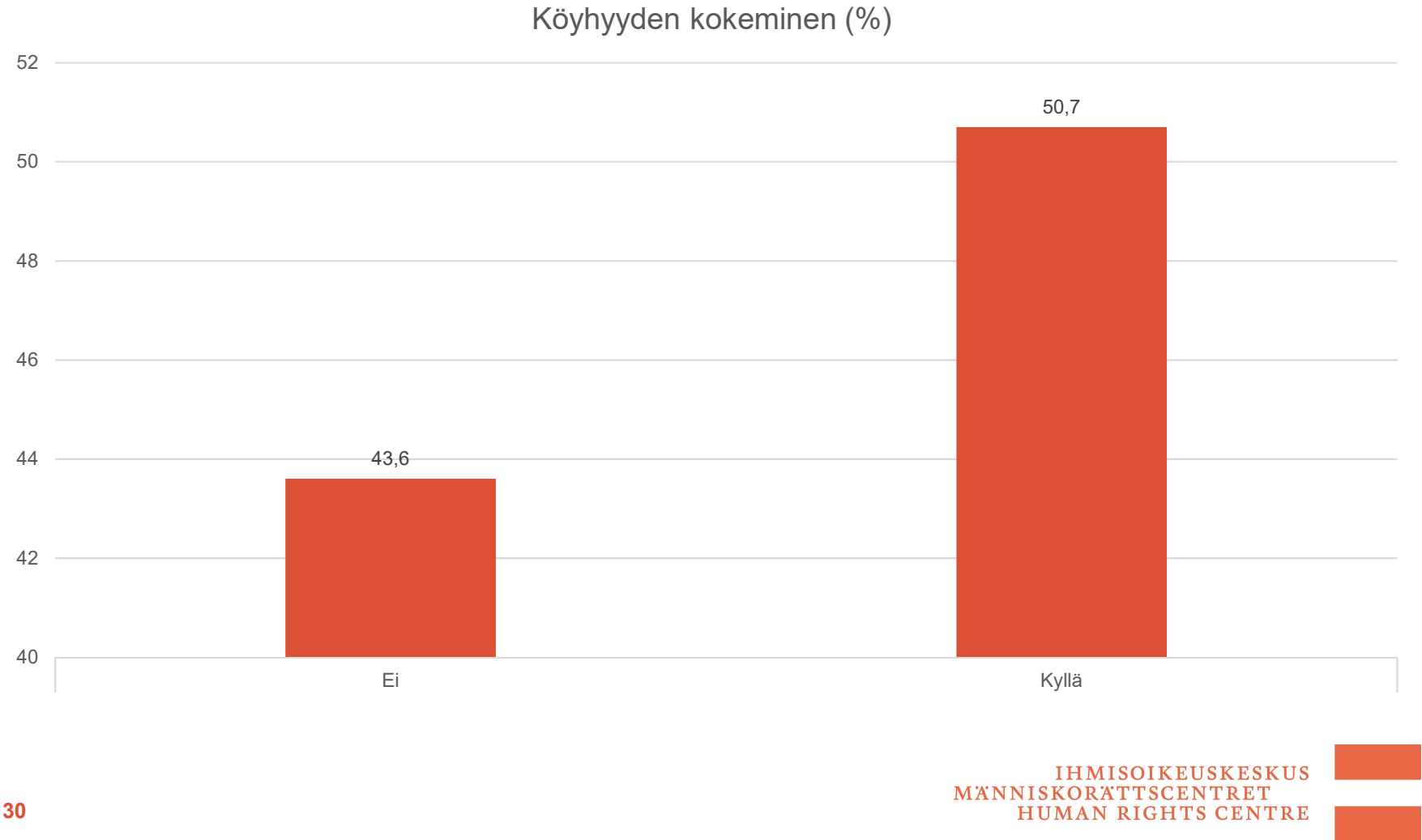

Syrjintä tiedonsaannissa ja/tai kommunikaatiossa (2/2)

- Eniten syrjintää tiedonsaannissa ja/tai kommunikaatiossa kokeneet alle 25-vuotiaat (53 %).
- Muissa ikäryhmissä 29-36%.
- Syrjintää tiedonsaannissa ja/tai kommunikaatiossa olivat kokeneet selkeästi eniten viittomakieliset (80 %).

Koettu köyhyys ja sen vaikutukset (1/5)

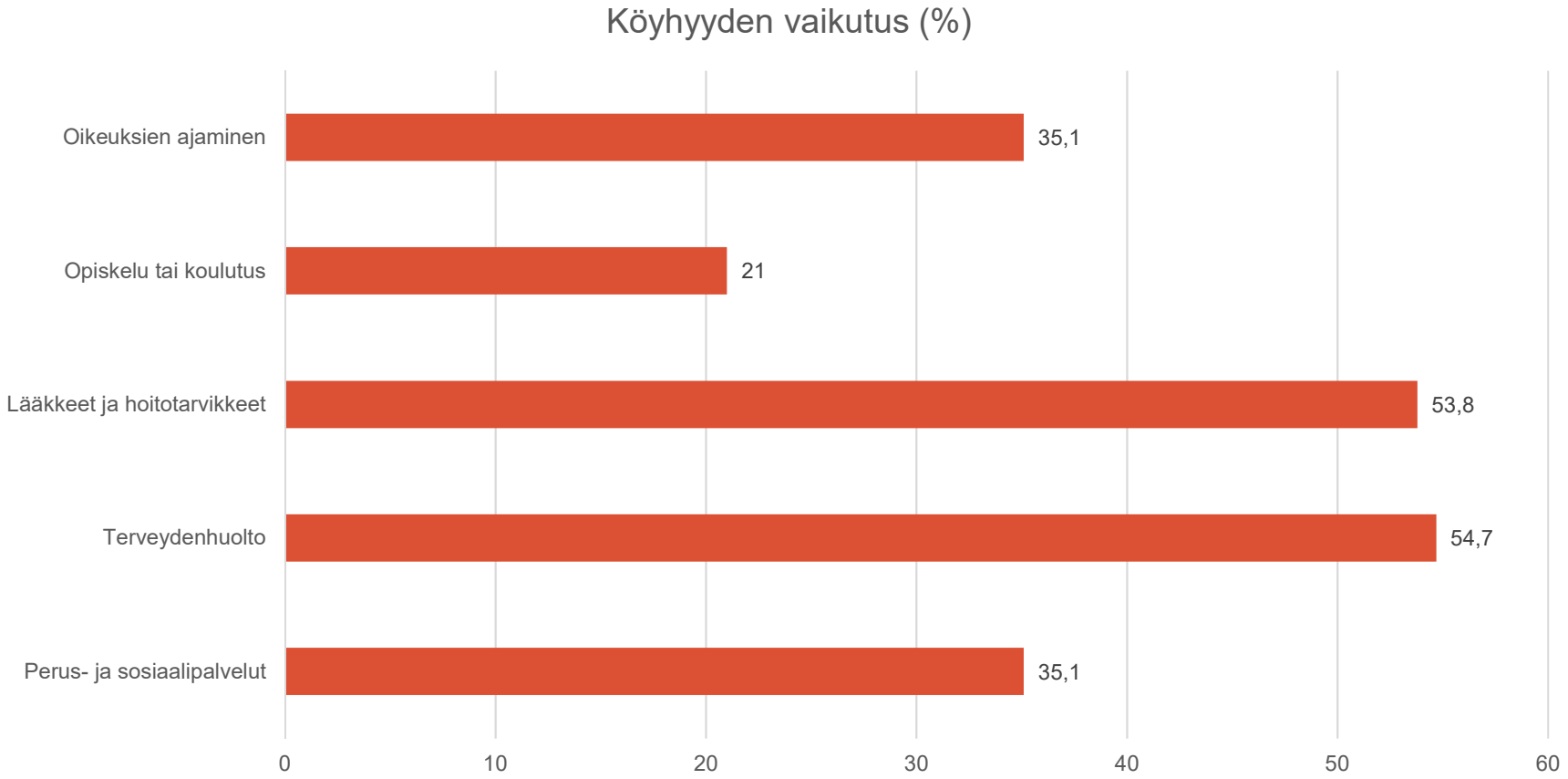

Koettu köyhyys ja sen vaikutukset (2/5)

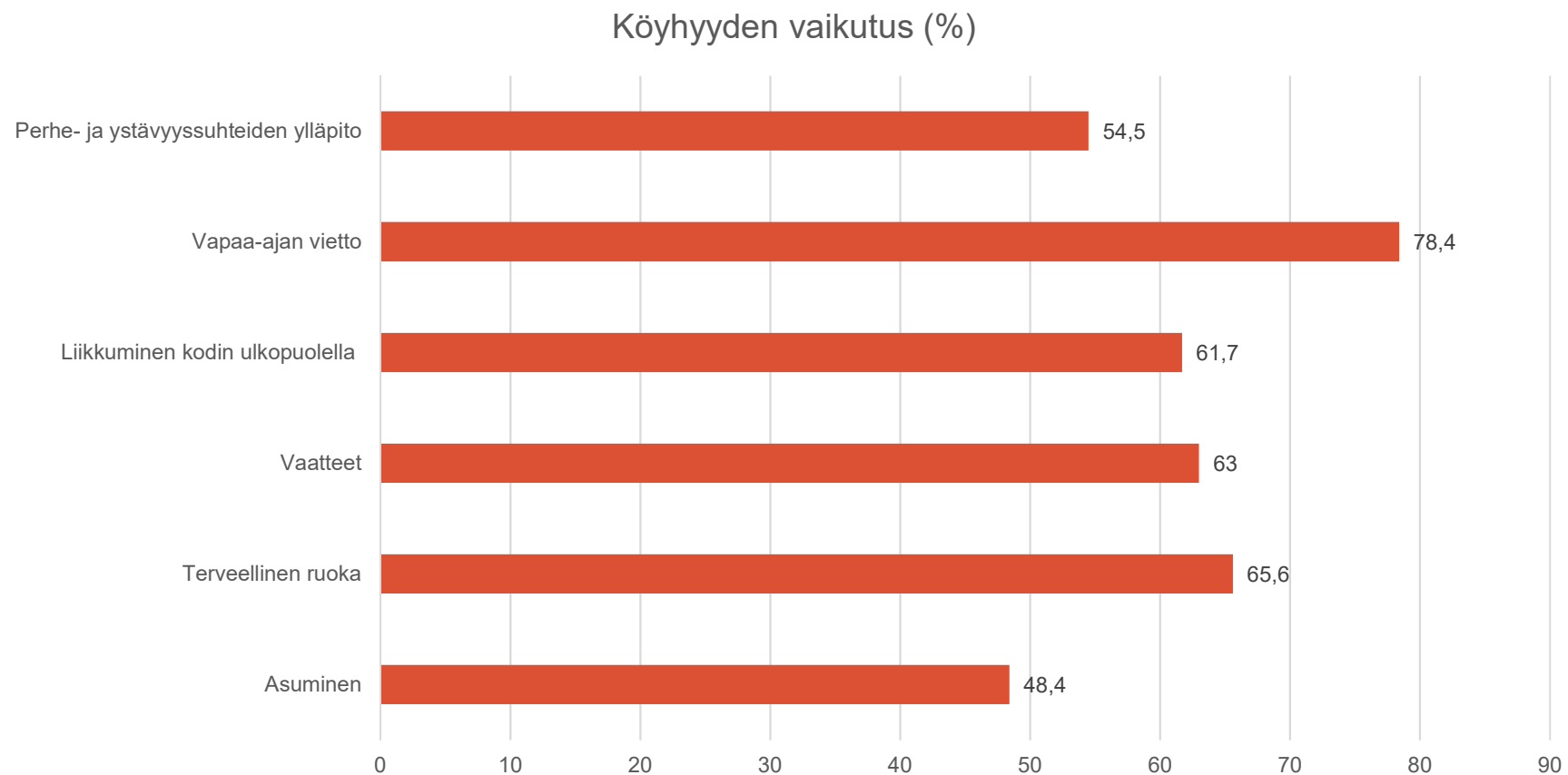
- Eniten köyhyyttä olivat kokeneet 25-44-vuotiaat (59 %) ja 45-54-vuotiaat (57 %).
- Naiset (57.1%) ilmoittivat kokeneensa enemmän köyhyyttä kuin miehet (47.3%).
- Eniten köyhyyttä olivat kokeneet neuropsykiatrisesti vammaiset
- Viittomakieliset raportoivat kokeneensa köyhyyttä (32 %) hieman muita vammaryhmiä vähemmän.

Koettu köyhyys ja sen vaikutukset (3/5)

Koettu köyhyys ja sen vaikutukset (4/5)

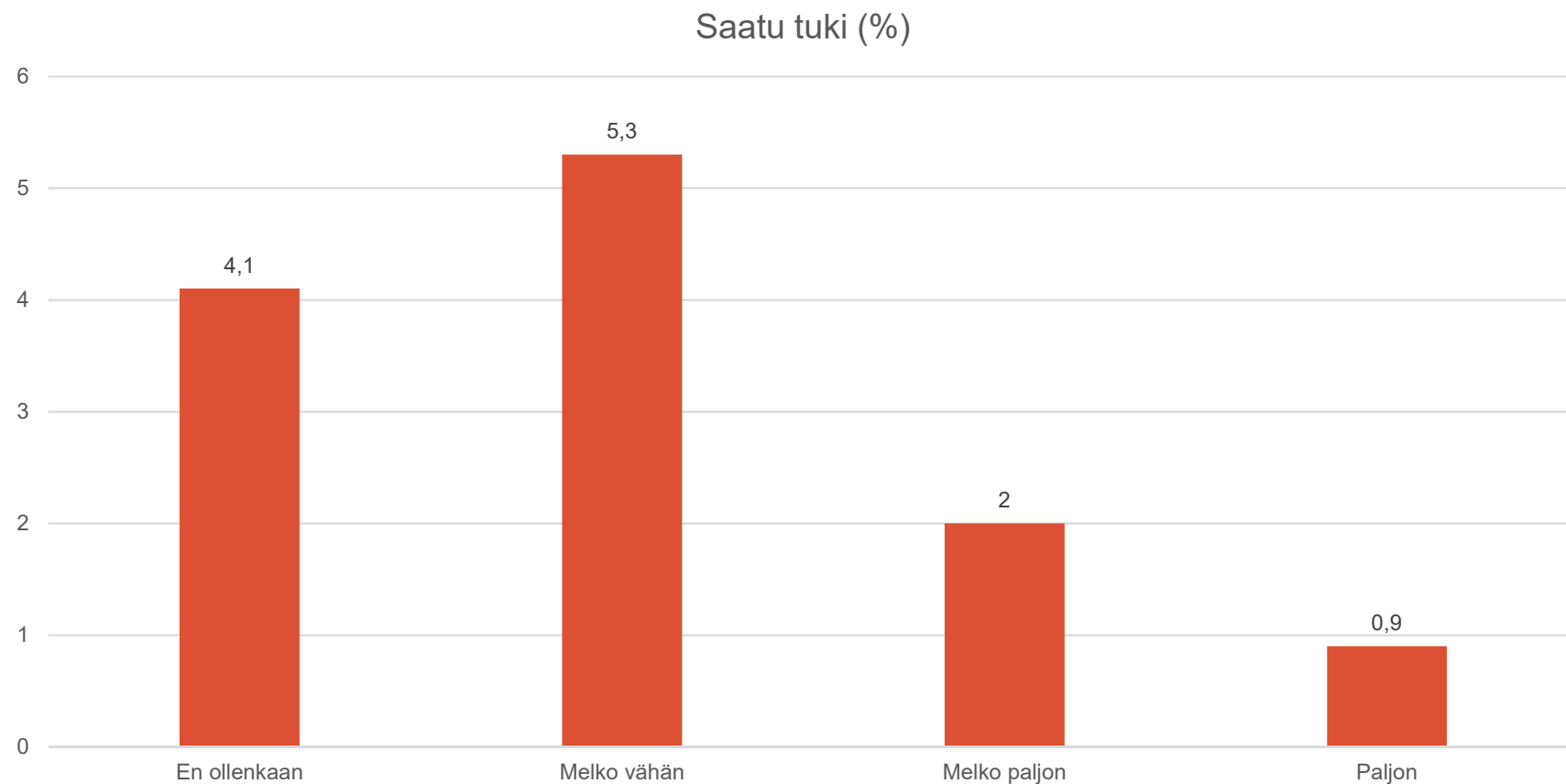

Koettu köyhyys ja sen vaikutukset (5/5)

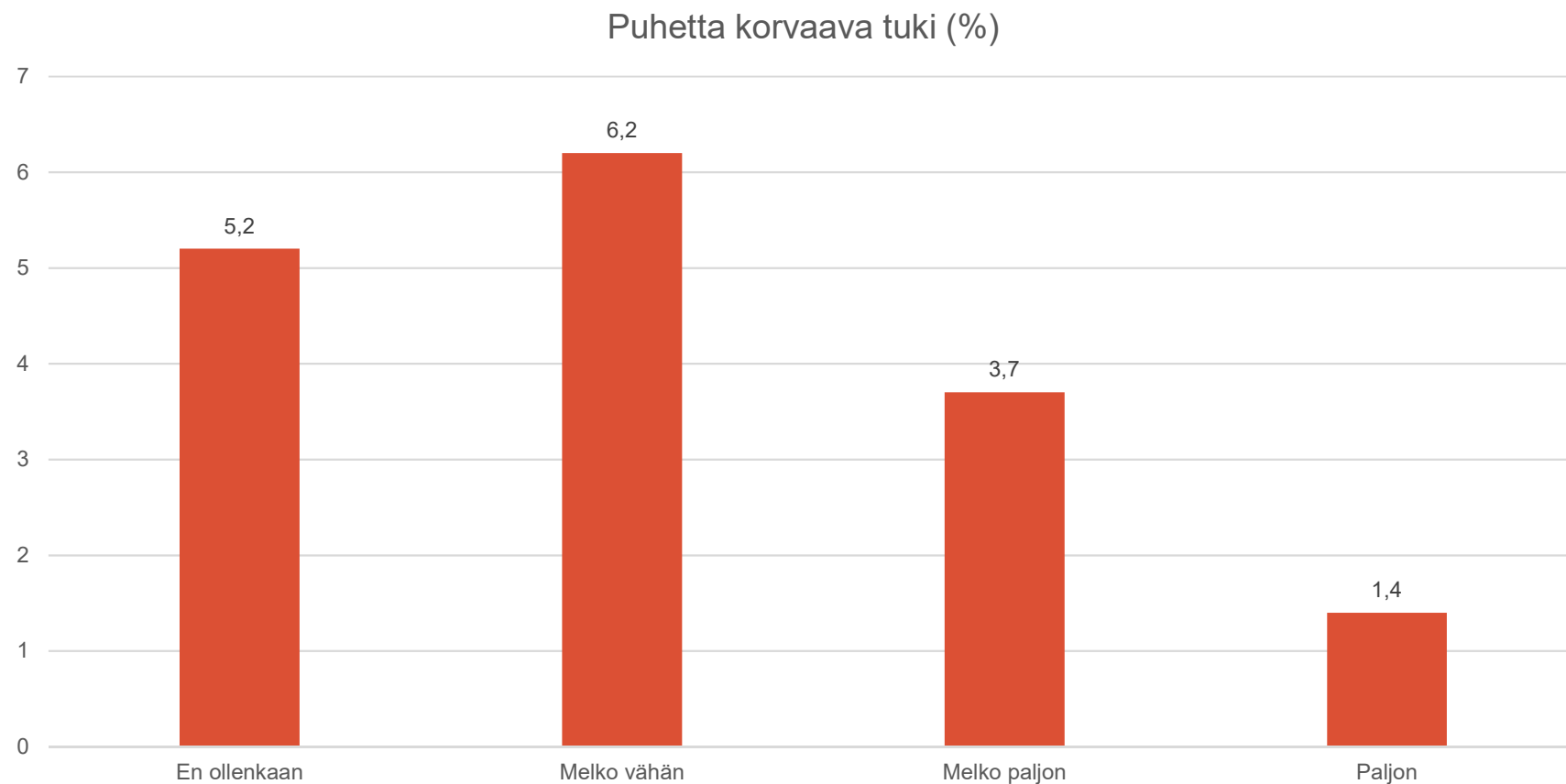
- Ikäryhmissä 25-44-vuotiaat ja 45-54-vuotiaat köyhyys vaikuttanut eniten, erityisesti:
 - terveelliseen ruokaan, terveydenhuoltoon, perhe- ja ystävyysuhteiden ylläpito, opiskeluun ja koulutukseen.
- Naiset ilmoittivat kokeneensa useammin köyhyyttä kuin miehet erityisesti:
 - välttämättömissä lääkkeissä ja hoitotarvikkeissa (57 %)
 - terveydenhuollossa (57 %).
 - Liikkumisessa kodin ulkopuolella (57 %)
- Köyhyyden kokemus on yhteydessä osallistumisaktiivisuuteen. Mikäli vastaaja on kokenut köyhyyttä, osallistuminen yhteiskunnallisiin toimintoihin heikompaa.

Kieli- ja kulttuuri-identiteettiin liittyvä tuki (1/3)

Kieli- ja kulttuuri-identiteettiin liittyvä tuki (2/3)

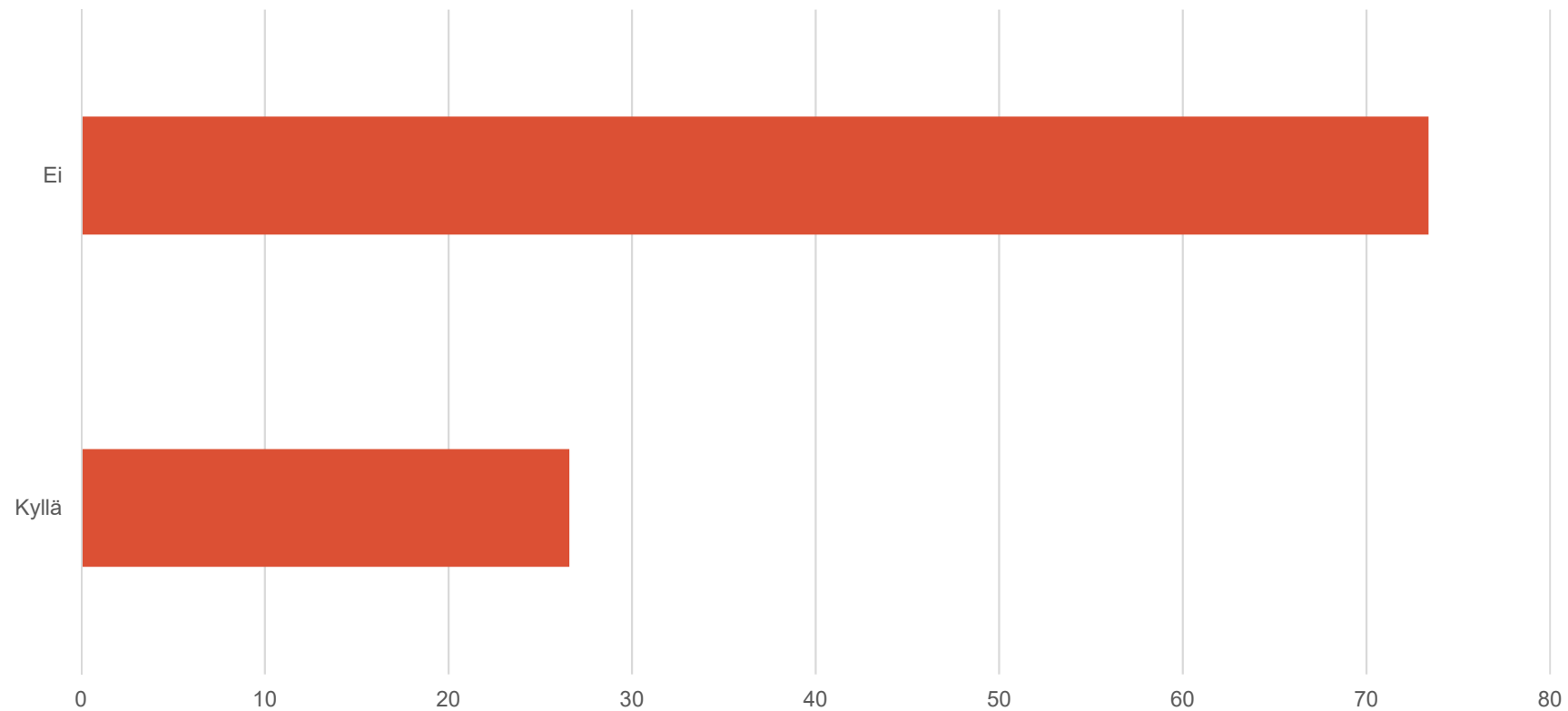
Kieli- ja kulttuuri-identiteettiin liittyvä tuki (3/3)

- Kognitiivisesti vammaisista 80 % kertoo, ettei ole saanut tukea lainkaan. Paljon tai melko paljon tukea oli saanut ainoastaan 6 %
- Sukupuolten välillä ei merkittävää eroa.
- Kognitiivisesti vammaisilla eniten kokemuksia riittämättömästä tuesta puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttämisessä.

Oikeus yksityisyyteen (1/2)

Yksityisyyttä loukattu vammaisuuden vuoksi (%)

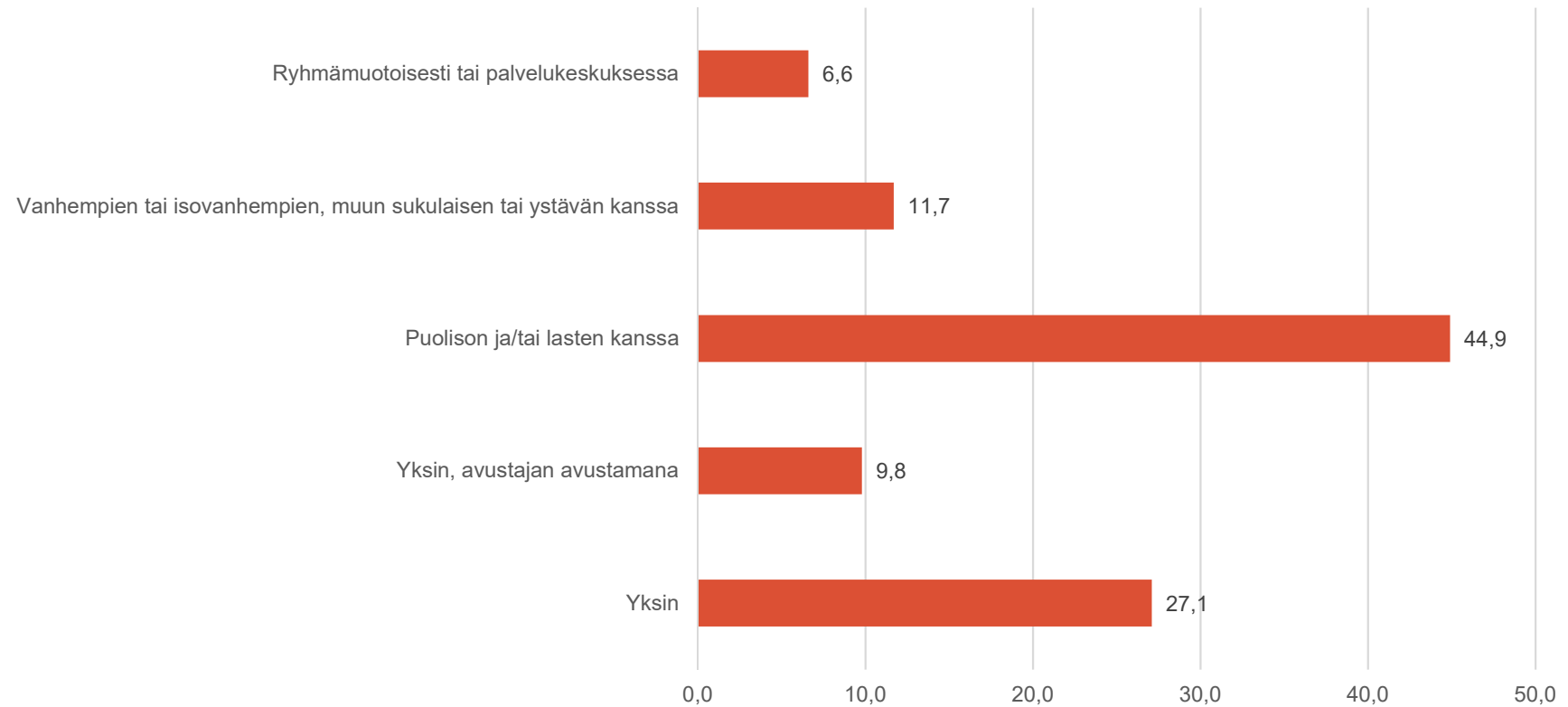
Oikeus yksityisyyteen (2/2)

- Ryhmämuotoisesti asuvat vastaajat kokevat vähän yksityisyyden loukkauksia (5 %).
- Iso osa puolison ja/tai lasten kanssa asuvista vastaajista kokee, ettei heidän yksityisyyttään loukata (46 %), mutta samalla monet kokevat, että sitä loukataan (37 %).
- Yksin avustajan kanssa asuvista vastaajista 14 % kokee yksityisyyttään loukatun.

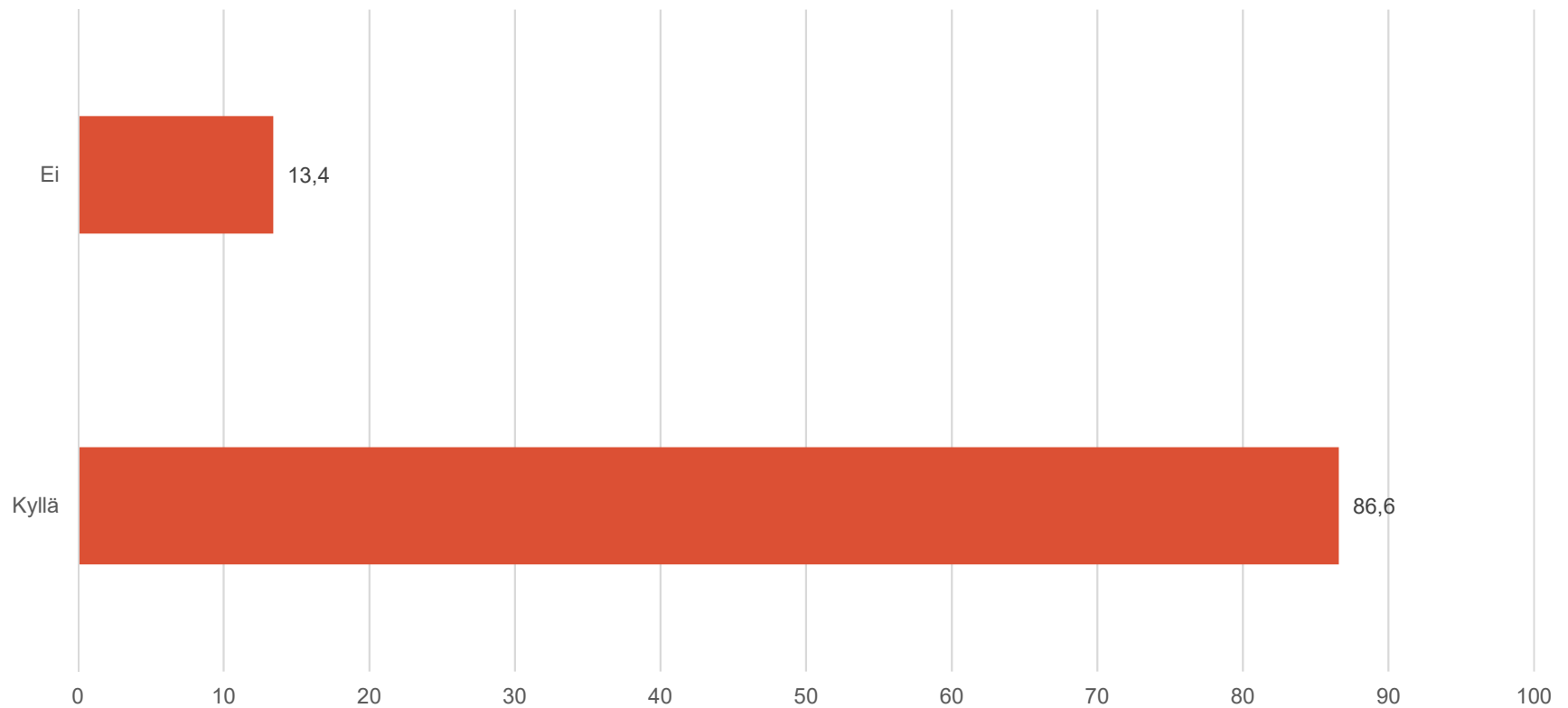
Asumisjärjestelyt (1/3)

Vastaajien asumismuoto (%)

Asumisjärjestelyt (2/3)

Oletko itse saanut valita asimisjärjestelysi (%)

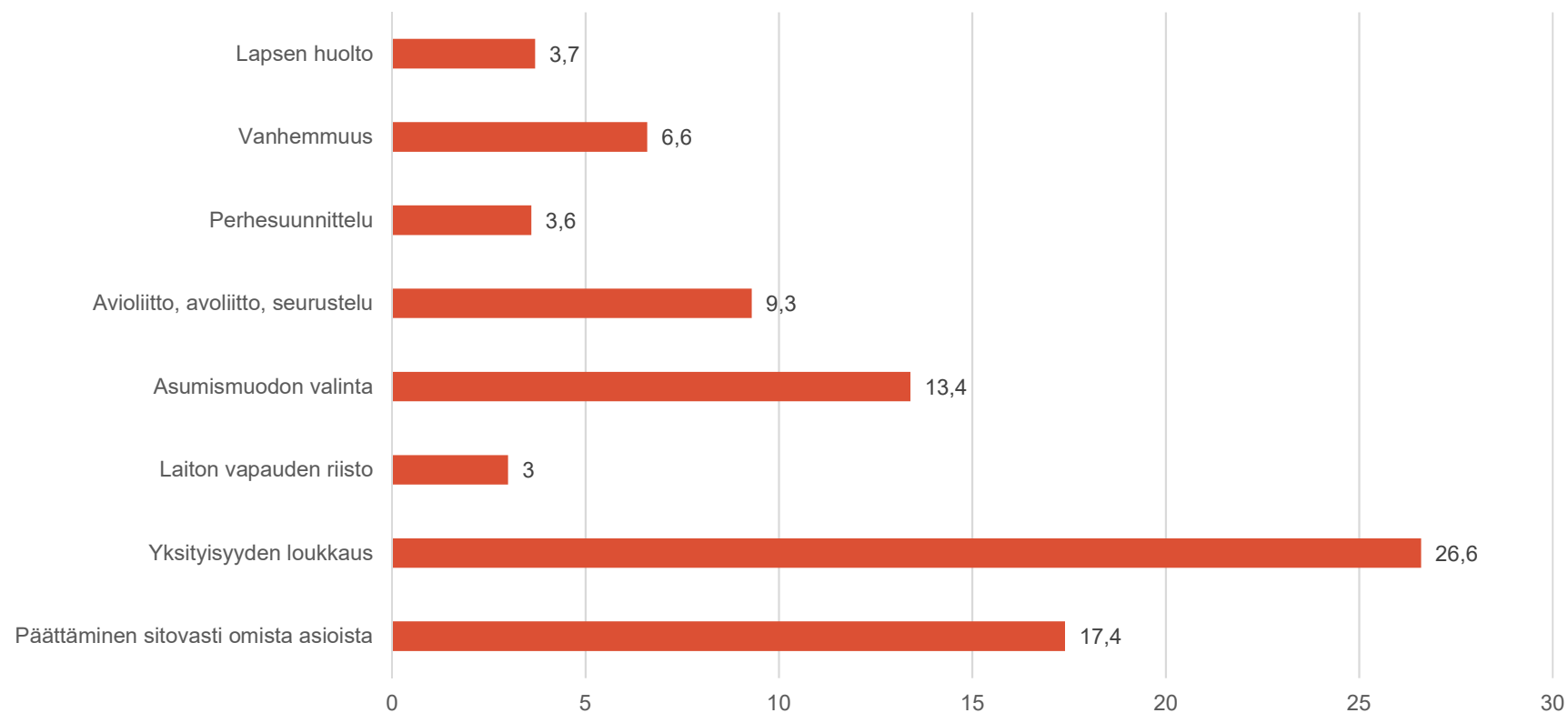
Asumisjärjestelyt (3/3)

- Yksin asuvista vastaajista 29 % kertoo, ettei ole saanut valita omaa asumisjärjestelyään.
- Vanhempien tai isovanhempien kanssa asuvista vastaajista 22 % kertoo, ettei ole saanut valita omaa asumisjärjestelyään.
- Perheen tai lasten kanssa asuvista vastaajista 49 % kertoo saaneensa valita oman asumisjärjestelynsä.
- Ryhmämuotoisesti asuvista vastaajista 8 % kertoo, ettei ole saanut valita omaa asumisjärjestelyään.

Kokemukset epäasiallisesta kohtelusta vammaisuuden johdosta (1/2)

Kokenut epäasiallista kohtelua vammaisuudesta johtuen (%)

Kokemukset epäasiallisesta kohtelusta vammaisuuden johdosta (2/2)

- Eniten epäasiallista kohtelua liittyen päättämiseen sitovasti omista asioista raportoivat kehitysvammaiset (28 %) ja kognitiivisesti vammaiset (24 %) vastaajat.
- Kehitysvammaisista viisi prosenttia raportoi kokevansa usein laitonta vapauden riistoa.
- Naiset ilmoittivat kokeneensa miehiä enemmän epäasiallista kohtelua vanhemmuuteen (9 %), avoliittoon, avioliittoon ja seurusteluun (10 %) sekä perhesuunnitteluun (5 %) liittyvissä asioissa.
- Miehillä enemmän kokemuksia epäasiallisesta kohtelusta liittyen omista asioista päättämiseen (21 %).

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

info@ihmisoikeuskeskus.fi

www.ihmisoikeuskeskus.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus

Twitter: @FIN_NHRI